

ઘોરણી : 12

ગુજરાતી

પાઠ : 19

હશર સવિયાપી

સ્વાધ્યાત્મ

પ્રશ્ન 1. નીચેના પ્રશ્નોના એક-એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

(1) પરમેશ્વર ક્યાં વસે છે?

➤ પરમેશ્વર સર્વ પદાર્�માં વસે છે.

(2) પરમેશ્વરના જ્ઞાનથી શું કેળવી શકાય છે?

➤ પરમેશ્વરના જ્ઞાનથી નમૃતા કેળવી શકાય છે.

(3) ઈશ્વર કયા સ્વરૂપમાં જોવા મળે છે?

➤ ઈશ્વર પૃથ્વી, જળ, તેજ, વાયુ, સૂર્ય, ચંદ્ર, તારા, પણુંખી, મનુષ્ય સ્વરૂપે જોવા મળે છે.

(4) આત્મા અને પરમાત્મા વચ્ચે શોલેદ છે?

➤ આત્મા એ પરમાત્માનો અંશ છે અને પરમાત્મા વિભુ છે, સર્વोપરી છે અને વ્યાપક છે.

(5) વિદ્યાર્થીમાં ક્યા ગુણોનો આવિભાવ થાય છે?

➤ **વિદ્યાર્થીમાં જ્ઞાન, વિકલ્પા, ઠરેલતા, વિનમ્રતા નિરલિમાનપણું વગેરે ગુણોનો આવિભાવ થાય છે.**

(6) ઉદાલકે શૈતકેતુને ગુરુને ઘેર ફર ભણવા શા માટે મોકલ્યો?

➤ **ઉદાલકના કુળની પરંપરા હોવાથી, પુત્ર શૈતકેતુને ગુરુને ઘેર ફર ભણવા માટે મોકલ્યો.**

પ્રશ્ન 2. નીચેના પ્રશ્નોના બે – ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

(1) એકબીજાથી કોને કોને છુટા પાડી શકાય નહિ? શા માટે?

➤ સાકર દ્વધમાં ઓગળી જાય છે, પરિણામે સાકરને છૂટી
પાડી શકતી નથી. એ જ રીતે જળમાં મીઠું ઓગળી જાય
છે, પરિણામે મીઠાને છૂટું પાડી શકતું નથી. એ રીતે
પૃથ્વી, જળ તેજ વગેરે પરમેશ્વરનો જ આવિજાર છે, એ
તત્ત્વોથી પરમેશ્વરને અલગ કરી શકાય એમ નથી.

(2) ઉદાહરણ શેતકેનું શો પ્રશ્ન કર્યો ? તેણે શો ઉત્તર આપ્યો?

➤ ઉદાહરણ શેતકેનું પ્રશ્ન કર્યો, “તેં તારા ગુરુને કદી પૂછ્યું
હતું કે ગુરુજી, એવો કયો પદાર્થ હશે કે જે એકને
જાણવાથી સર્વે કંઈ જાણવામાં આવી જાય?” ત્યારે
શેતકેનું ઉત્તર આપ્યો, “પિતાજી, એકને જાણવાથી તે
વળી બધાનું જ્ઞાન શી રીતે થઈ જાય?”

(3) વિદ્યા મેળવ્યા પહેલાં અને પછી શેતકેતુના સ્વભાવમાં શો તફાવત રહેલો છે?

- શેતકેતુને આઠમે વર્ષે યજ્ઞોપવીત દીધી હતી. તેથી તેણે
કુળના રિવાજ પ્રમાણે યજ્ઞોપવીત લીધા પછી ગુરુના ઘર
વિદ્યા ભણવાની હતી. પરંતુ તે બાર વર્ષનો થયો ત્યાં
સુધી ગુરુને ત્યાં ભણવા ગયો નહોતો. તેને ભણવું ગમતું
નહિ. તે તોફાની અને નિરભિમાની હતો.

વિદ્યા મેળવ્યા પણી શેતકેતુ સાવ બદલાઈ ગયો
હતો. તે વિજ્ઞાન અને ઠરેલ થયો હતો. જોકે પરિપક્વ થવા
ઇતાં તે અક્ષર અને અભિમાની થઈ ગયો હતો.

(4) પદાર્થ અને તેમાંથી બનેલા ઘાટ વચ્ચે શાં સામ્ય અને વૈષમ્ય રહેલાં છે?

- પદાર્થ અને તેમાંથી બનેલા ઘાટ વચ્ચે રહેલી સમાનતાને આપણે દ્યાંતથી સમજુએ. જેમ કે, માટી અને તેમાંથી બનેલાં ઘડો કે ટીંટ, લોફું અને તેમાંથી બનેલ તલવાર કે અન્ય ઓજારો, સોનું કે તેમાંથી બનેલાં બંગડી, ચેઇન જેવાં અનેક પ્રકારનાં ઘરેણાં વગેરેમાં સમાન વસ્તુ અનુકૂળ માટી, લોફું અને સોનું છે.

આ પદર્થમાંથી અલગ અલગ ઘાટ આપીને તેને
જુદાં જુદાં નામ આપવાથી મૂળ પદર્થ અને તેમાંથી
બનેલા ઘાટ વચ્ચે વૈષમ્ય દેખાય છે.

(5) ગુરુને ત્યાં ભણવાને લીધે શેતકેતુમાં શા શા ફેરફાર થયા?

➤ પિતા ઉદ્ઘાલકના કહેવાથી શેતકેતુ બાર વર્ષ સુધી ગુરુને ઘેર રહ્યો. અનેક પ્રકારની વિદ્યાઓ ભણ્યો. વિદ્યા મેળવ્યા પછી તે વિજ્ઞાન અને ઠરેલ થયો, એનામાં કેટલાક ફેરફાર દેખાયા, પણ તે અભિમાની અને અજ્ઞાત થઈ ગયો હતો. એ ઘણું ભણ્યો, એની બુદ્ધિ બહુ કેળવાઈ હતી, પણ તેને આટલી બધી વિદ્યા ભણ્યાનું અભિમાન તેના વર્તનમાં દેખાતું હતું.

(6) ઉદાહરણ શા માટે શૈતકેતુને પાણીમાં મીઠાનો ગાંગડો નાખી સવારે લઈ આવવા કહ્યું?

- ઉદાહરણ શૈતકેતુને પાણીમાં મીઠાનો ગાંગડો નાખી સવારે
લઈ આવવા કહ્યું, કારણ કે ઉદાહરણ શૈતકેતુને સમજવવા
માગતા હતા કે મીઠાનો ગાંગડો પાણીમાં ઓગળી ગયા
પછી દેખાતો નથી. માત્ર એ પાણી પીવાથી મીઠાની
ખારાશ અનુભવી શકાય છે.

એ જ રીતે પરમેશ્વર અહીં જ છે, છતાં તું જોઈ
શકતો નથી. એટલે પરમેશ્વર આંખે દેખાતા નથી, પણ
એને અનુભવી શકાય છે અને એ રીતે પરમેશ્વર છે એની
આપણને ખાતરી થાય છે.

પ્રશ્ન 3. નીચેના પ્રશ્નોના સવિસ્તાર ઉત્તર લખો :

(1) લેખકે ઈશ્વરની સર્વવ્યાપકતા અને એકરૂપતા કયાં કયાં દ્રષ્ટાંતો આપી વર્ણવી છે?

- લેખકે ઈશ્વરની સર્વવ્યાપકતા માટી, લોઙું અને સોનાનાં દ્રષ્ટાંત દ્વારા વર્ણવી છે. જેમ માટીમાંથી ઘડો, હંટ વગેરે અનેક પદાર્થો બને છે; પરંતુ એ સર્વે પદાર્થોમાં માટી જ રહેલી છે.

એ જ રીત લોઢમાંથી છરો, તલવાર, ખીલા જેવા
અનેક પદાર્થો બને છે, એમાં પણ લોફું જ છે. સોનામાંથી
પણ બંગડી, ચેઇન, વીંટી, કંદોરો જેવાં અનેક પ્રકારનાં
ઘરેણાં બને છે; પરંતુ એમાં પણ સોનું જ રહેલું છે. ઉપરાંત
વડના ટેટાના કણ્ણકણ્ણમાં કંઈ જ દેખાતું ન હોવા છતાં એમાં
વડનું આડ સમાયેલું છે. એમ ઈશર પણ પૃથ્વી, જળ, તેજ,
વાયુ, આકાશ વગેરેમાં તેમજ સર્વ સૂચિમાં વ્યાપક છે.

ઈશરની એકરૂપતા સમજવવા માટે લેખકે મીઠાનું
દ્રષ્ટાંત આપ્યું છે. જેમ પાણીમાં મીઠાનો ગાંગડો નાખવાથી એ
પાણીમાં ઓગળી જાય છે. પણી એ મીઠાના ગાંગડાને
પાણીમાંથી બહાર કાઢી શકાતો નથી, કેમ કે એ પાણીમાં
એકરૂપ થઈ જાય છે. એ મીઠાવાળા પાણીને ચાખવાથી કે
એનો રસ લેવાથી જ એની ખારાશનો અનુભવ થાય
છે, તેમ ઈશર આંખે દેખાતા નથી, પણ સર્વે પદથોર્માં
એકરૂપ થઈ ગયેલા છે, એને અનુભવથી જ જાણી શકાય છે.

(2) ‘ઈશ્વરનું કાલ્પનિક સ્વરૂપ’ – ચિંતન રજૂ કરો.

➤ ‘ઈશ્વરનું સ્વરૂપ કાલ્પનિક છે.’ એવી કલ્પના કરો. જો ઈશ્વર એટલે કે પરમેશ્વર કાલ્પનિક હોય, તો નરી આંખે દેખાતાં સૃષ્ટિના સર્વે પદાર્થોને કાલ્પનિક ગણશો? એ સર્વેને કેવળ પરમેશ્વર જ પોતાનામાંથી ઉત્પન્ન કરી શકે છે, કેમ કે એમની પાસે અમાપ, અનંત શક્તિ છે.

જેમ ઘડો વગેરે માટીનાં બનેલાં છે, તલવાર વગેરે
લોઢાનાં બનેલાં છે, ઘરેણાં વગેરે સોનાનાં બનેલાં છે તેમ
સૃષ્ટિના સર્વે પદાર્થો પરમેશ્વરે બનાવેલા છે. પરમેશ્વરને
ઇચ્છા થઈ કે હું એક છું તે બહુ થાઉં. પરમેશ્વર જ કાલ્પનિક
હોય તો પૃથ્વી, જળ, તેજ, વાયુ, આકાશ વગેરે ક્યાંથી
આવ્યાં? પરમેશ્વરે જ એમને ધારણ કર્યો અને આ સૃષ્ટિ
થઈ. એ સિવાય બીજું કોણ આ સૃષ્ટિ સર્જી શકે?

જે આ પૃથ્વીમાં રહે છે, છતાં જેને પૃથ્વી જાણતી નથી,
પૃથ્વી જેનું શરીર છે, જે પૃથ્વીમાં રહીને તેને ચલાવે છે, એ
પરમેશ્વર જ છે. એ જળમાં રહે છે, વાયુમાં રહે છે, સૂર્ય, ચંદ્ર, તારા,
પશુ-પંખી, મનુષ્ય વગેરેમાં અને આ બ્રહ્માંડમાં ભરેલા અસંખ્ય
પદાર્થોમાં રહે છે, છતાં એ તમામ પદાર્થો પરમેશ્વરને જાણતા
નથી, એ પદાર્થો પરમેશ્વરનું જ શરીર છે, એ પદાર્થોની અંદર રહ્યો
રહ્યો જે એમને ચલાવે છે એ ‘પરમેશ્વર’ છે, તો એને તમે કાલ્પનિક
કઈ રીતે કહી શકો? એ આપણું અજ્ઞાન છે.

(3) મીઠાના ગાંગડા દ્વારા ઉદાલક શેતકેતુને કેવી રીતે ઈશ્વર વિશે સમજાવે છે?

- ઈશ્વરની એકરૂપતા સમજવવા માટે લેખકે મીઠાનું દ્રષ્ટાંત આપ્યું છે. જેમ પાણીમાં મીઠાનો ગાંગડો નાખવાથી એ પાણીમાં ઓગળી જય છે. પછી એ મીઠાના ગાંગડાને પાણીમાંથી બહાર કાઢી શકતો નથી, કેમ કે એ પાણીમાં એકરૂપ થઈ જય છે.

એ મીઠાવાળા પાણીને ચાખવાથી કે એનો રસ
લેવાથી જ એની ખારાશનો અનુભવ થાય છે, તેમ ઈશ્વર
આંખે દેખાતા નથી, પણ સર્વે પદાર્થોમાં એકરૂપ થઈ
ગયેલા છે, એને અનુભવથી જ જાણી શકાય છે.

Thanks

For watching